

EMMANUEL BOVE

Arkadaşlarım

ROMAN

3. BASKI
ÇEVİRİ: EBRU ERBAS

can
modern

EMMANUEL BOVE
ARKADAŞLARIM

Can Modern

Arkadaşlarım, Emmanuel Bove

Fransızca aslından çeviren: Ebru Erbaş

Mes amis

İlk baskı: Éditions Ferenczi & Fils, 1924.

Bu çeviride kaynak olarak kullanılan baskı: Flammarion, 1977.

© 2020, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2020

3. basım: Ocak 2025, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik

Editör: Ayça Sezen

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Yıldız Mücellit Matbaacılık ve Yayıncılık San. Tic. A.Ş.

Maltepe Mah., Gümüşsuyu Cad., Dalgıç Çarşısı, No:3/4

Zeytinburnu/İstanbul, Tel: (212) 613 17 33 Fax: (212) 5013117

Sertifika No: 46025

ISBN 978-975-07-4238-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

EMMANUEL BOVE
ARKADAŞLARIM

ROMAN

Fransızca aslından eviren

Ebru Erbaş

♥can

EMMANUEL BOVE, (1898-1945), asıl adıyla Emmanuel Bobovnikoff, Rusya ve Lüksemburg asıllı Fransız gazeteci ve romancı. Yazar olarak Jean Vallois takma adıyla yazdığı popüler romanlarla tanındı. Öykülerini bir gazetede okuyan Colette'in yüreklendirmesiyle başladığı ilk romanı *Arkadaşlarım* (1924) büyük beğeni kazandı. 1928'de Prix Figuière'e layık görüldü. Savaş yıllarına kadar yazmayı sürdüren Bove, işgal yıllarında Cezayir'e sürgüne gönderildi. Burada son üç romanını yazdı. 1945'te Paris'te öldü.

REFİKA EBRU ERBAŞ, İstanbul'da doğdu. Notre Dame de Sion Fransız Lisesi 1991 ve Marmara Üniversitesi Fransızca Kamu Yönetimi, Tarabya 1996 mezunu. Liseden beri çeviri yapıyor.

I

Uyandıgımda ağızım açık. Dişlerim paslı. Akşamdan fırçalasam iyi olacak ama hiç o gayreti gösteremiyorum. Gözkapaklarımın köşesinde yaşlar kurumuş. Omuzları-
mın ağrısı geçmiş. İnatçı saçlar alnıma dökülmüş. Parmak-
larımı ayırıp saçlarımı arkaya tarıyorum. Boşuna. Yeni bir
kitabın sayfaları gibi tekrar dikelip gözlerimin üstüne dü-

şüyorlar.

Başımı eğdiğimde sakalımın çıktığını hissediyorum:
Boynuma batıyor.

Ensem ısınmış, yatak soğumasın diye yorgan çeneme
dek çekili, gözlerim açık, sırtüstü uzanmış duruyorum.

Tavanda rutubet lekeleri var, tavan çatıya çok yakın.
Duvar kâğıdı yer yer kabarmış. Mobilyalarım, eskicilerin
kaldırımlara yığıldığı döküntülere benziyor. Çingene so-
bamın borusu bezle sarılı, sanki bir diz gibi. Pencerenin
üzerinde artık çalışmayan bir stor yamulmuş, sarkıyor.

Gerindiğimde ayak tabanımda –sanki ip cambazları
gibi– karyolanın dikey demirlerini hissediyorum.

Ayakucuma serili giysiler baldırlarıma ağırlık yapı-
yor, sadece tek yüzleri ılınmış. Ayakkabı bağcıklarımın
metal ağıletleri¹ kopmuş.

Yağmur yağar yağmaz oda buz kesiyor. Burada kim-
se uyumamış sanırsın. Pencere camlarından süzülen su-
lar, macunlardan içeri sızıyor ve odanın zemininde bir su
birikintisi oluşturuyor.

Güneş gökte bir başına parıldadığında ise altın rengi
ışığı odanın tam ortasına vuruyor. O zaman da sinekler

1. Ayakkabı bağcığının ucundaki plastik ya da metal parçaya verilen ad. (Y.N.)

zeminde binlerce düz çizgi çiziyor.

Her sabah komşu kadın mobilyaları yerinden oynatarken sözsüz ezgiler mırıldanıyor. Aradaki duvar sesini perdeliyor. Sanki bir gramofonun arkasında duruyormuşum gibi.

Onunla sık sık merdivenlerde karşılaşıyorum. Kadın, sütçü. Saat dokuzda gelip evin işlerini bitiriyor. Terliklerinin keçesi süt damlalarıyla lekelenmiş oluyor.

Terlikli kadınları severim: Bacakları yasaklanmış gibi görünmez.

Yazları önlüğünün altından meme uçları ve gömleğinin vatkalı seçiliyor.

Seni seviyorum, dedim ona. Güldü, tıpsız ve yoksul olduğumdan kuşkusuz. Üniformalı erkekleri tercih ediyor o. Elini bir Cumhuriyet muhafızının beyaz palaskasına attığını görmüşler.

Öbür odada yaşlı bir adam kalıyor. Ağır hasta: Öksürüyor. Bastonunun ucuna bir kauçuk parçası takılı. Kürekkemikleri sırtında iki kambur gibi yükseliyor. Alnından geçen damar, deriyle kemik arasında bir kabartı oluşturuyor. Ceketinin etekleri artık kalçalarına değmiyor, sanki cepleri hava doluymuş gibi şişmiş, savruluyor. Bu zavallı adam basamakları teker teker, tırabzanı hiç bırakmadan çıkıyor. Onu görünce mümkün olduğunca derin bir nefes alıp tutuyorum ki yanından geçerken tekrar nefes almam gerekmesin.

Pazar günleri kızı ziyaretine geliyor. Çok şık bir kadın. Mantosunun astarı papağan tüylerine benziyor. Öyle güzel ki acaba mantoyu tersyüz mü etmiş, diyorum. Şapkası da çok kıymetli olmalı zira yağmur yağdığında sırf onun için taksiye biniyor. Parfüm kokuyor bu kadın, hakiki parfüm, cam tüplerde satılanlardan değil.

Kiracılar ondan nefret ediyor. Lüks içinde yaşayaca-

ğına babasını sefaletten kurtarsa iyi eder, diyorlar.

Bizim katta bir de Lecoin ailesi oturuyor.

Sabahın köründe saatlerinin zili çalıyor.

Evin erkeği beni sevmiyor. Halbuki kibarım ona karşı. Bana geç uyandığım için içerliyor.

Her akşam, saat yediye doğru, iş kıyafetlerini koltuğunun altına dürmüş, İngiliz tütününden bir sigara tütürerek işten dönüyor ve bunu gören insanlar da, işçiler iyi kazanıyor, diyorlar.

Uzun boylu ve yapılı bir adam. Biraz pohpohlayarak gücünden yararlanabilirsin. Geçen yıl bir kadının sandığını üçüncü kattan indirdi, bayağı zorlandığı doğru çünkü kapağı kapanmıyordu.

Biri bir şey diyecek olsa yüzüne dik dik bakıyor çünkü o insanın kendisiyle alay etmek niyetinde olduğunu sanıyor. En ufak bir gülümsemede söyleniyor:

“Haberiniz var mı... dört yıl savaştım ben... bizzat. Beni Almanlar alt edememiş... şimdi siz mi alt edeceksiniz...”

Bir gün yanımdan geçerken, “Sünepe!” diye fısıldadı. Rengim attı, ne diyeceğimi bilemedim. Düşman edinmiş olmanın korkusuyla gözüme bir hafta uyku girmedi. Beni dövmeye fırsat aradığını, benden ölesiye nefret ettiğini kuruyordum.

Oysa ki Mösyö Lecoin işçileri ne kadar sevdiğimi, onların yaşam koşullarına nasıl üzüldüğümü keşke bilseydi. Keşke benim bu ufacık özgürlük uğruna nelerden mahrum kaldığımı bilseydi.

Adamın iki kızı var ve onları sadece elle dövüyor, kendi iyilikleri için. Kızların dizlerinin arkasındaki tendonlar belirgin. Şapkaları da lastikle tutturulmuş.

Çocukları severim, bu iki kızla karşılaşınca onlara da selam veriyorum. O zaman geri geri çekiliyor ve hiçbir şey demeden aniden kaçıyorlar.

Madam Lecoin her salı sahanlıkta çamaşır yıkıyor. Musluk bütün gün akıyor. İbrikler doldukça suyun çıkarıldığı ses değişiyor. Madam Lecoin'ın eski moda bir jüponu var. Topuzu da öyle zayıf ki tüm firketeler gözüküyor.

İkide bir gözlerini bana diyor ama ben bakışlarımı kaçırıyorum çünkü bana tuzak kuruyor olması çok muhtemel. Zaten tahta göğüsünün teki.

Yorganın altından çıkar çıkmaz yatağın kenarına oturuyorum. Dizimden aşağısı yere sarkıyor. Bacaklarımda derimin gözenekleri kararmış. Ayak tırnaklarım uzun ve kazma gibi, bir yabancı görse çirkin bulurdu.

Kalkıyorum. Başım dönüyor ama bu sersemlik çabuk geçiyor. Güneşli günlerde yataktan havalanan bir toz bulutu bir müddet ışık huzmesinin içinde yağmur gibi parıldıyor.

Önce çoraplarımı ayağıma geçiriyorum, yoksa kibrit çöpleri tabanlarıma yapışır. Bir sandalyeye tutunarak pantolonumu giyiyorum.

Ayakkabılarımı giymeden önce, ne kadar ömürleri kaldığını kestirebilmek için tabanlarını inceliyorum.

Sonra leğenimi hela kovamın üzerine koyuyorum, içindeki tortudan dünkü kirli suyun seviyesi görülebiliyor. Bacaklarımı açıp eğilerek yıkanmak gibi bir takıntım var, pantolon askılarımın sadece arka düğmeleri ilikli oluyor. Orduda da daracık sefertasıyla aynı böyle yıkanırdım. Leğenim öyle küçük ki iki elimi birden daldırınca su taşıyor. Sabunum artık köpürmüyor: Çok inceldi.

Yüzümü ve ellerimi aynı havluyla kuruluyorum. Zengin olsam da aynısını yapardım.

Yıkandıktan sonra kendimi daha iyi hissediyorum. Burnumdan nefes alıyorum. Dişlerim pırıl pırıl. Ellerim de öğlene dek temiz kalacak.

Şapkamı takıyorum. Kenarları yağmurdan şişmiş.

Şeridinin fiyongu modaya uygun: Arka tarafında.

Aynamı pencereye asıyorum. Kendimi tam cepheden ışık altında görmeyi seviyorum. Daha iyi görüldüğümü düşünüyorum. Elmacikkemiklerim, burnum, çenem aydınlık. Geri kalanı gölgede, kararmış. Sanki güneşin altında fotoğraf çektiğim gibi.

Aynadan uzaklaşmamalıyım çünkü kalitesiz bir ayna bu. Uzaklaşınca görüntü yamuluyor.

Burun deliklerimi, gözlerimin kenarlarını, azıdişlerimi dikkatle inceliyorum. Dişlerim çürük. Dökülmüyor, kırılıyorlar. Başka bir aynanın yardımıyla profilimi yakalıyorum. Sanki iki kişi gibi oluyorum o zaman. Sinema oyuncularını bu keyfi tadıyor olmalı.

Sonra camı açıyorum. Kapı sarsılıyor. 1914-1918 arasına ait bir gravür duvarda şaklıyor. Silkelenen halılının sesini duyuyorum. Mavi, çinko damlar, bacalar, güneş ışınları delip geçtiğinde kıpırdanan bir pus ve ortasından yükselen asansörüyle Eyfel Kulesi'ni görüyorum.

Çıkmadan önce odama son bir göz gezdiriyorum. Yatağım şimdiden soğumuş. Birkaç kaztüyü yorgandan uç vermiş. Sandalyemin bacaklarında eksilen kayıtlardan kalan delikler var. Yuvarlak masanın iki kanadı bel vermiş.

Bu mobilya bana ait. Bir arkadaşım ölmeden önce hediye etti. Kükürtle bizzat dezenfekte ettim onları zira bulaşıcı hastalıklardan çekinirim. Bu önleme rağmen uzun süre korku yaşadım. Yaşamak istiyorum ben.

Pardösümü sırtıma geçirmem zor oldu çünkü kollalarının astarları sökülmüş.

Asker karnemi, anahtarımı, katlarını açtığımda çıtırdayan kirli mendilimi sol cebime koydum. Sol omzum diğerinden yüksektir: Bu eşyaların ağırlığı aşağı çekmiş olmalı.

Kapı tam açılmıyor. Çıkabilmek için önümü ilikliyor ve yan yan geçiyorum.

Sahanlığın yer karoları çatlamış. Vasistastan, üzerinde üç delik bulunan demir bir şerit sarkıyor. Merdiven korkuluğu duvarda sona eriyor, başında cam topuzu yok.

Merdivenlerden basamakların daha geniş olduğu duvar tarafından iniyorum. Ellerim kirlenmesin diye korkuluğu tutmuyorum. Kilitlerden anahtar demetleri sarkıyor.

Pardösüsüz çıkılan ilk gün gibi hafifim. Hâlâ kirpiklerimde ve kulak deliklerimde leğendeki suyun ıslaklığı var. Uyuyanlara acıyorum.

Kapıcı kadınla daima karşılaşırım. Ya merdiven sahanlığını süpürmek için paspasları toplayıp korkuluğun üzerine sermiş olur ya da sarı bir fırçayla bir koridoru fırçalamaktadır. Günaydın, derim ona. Gözleri ayakkabılarında, yarım ağız cevap verir.

Saat sekizden sonra binada kimse olmasın ister.

II

Ben Montrouge'da oturuyorum.

Sokağımındaki yeni binalar hâlâ kesme taş kokuyor.

Benim ev yeni değil. Cephe sıvası yer yer dökülüyor. Pencerelerde boydan boya korkuluk demirleri var. Çatıyla son katın tavanı bir. Rüzgârsız havalarda panjurların her biri birer kancayla duvara tutturulmuş olur. Mimarı bina numarasının üzerine adını yazdırmamış.

Sabahları sokak sakin olur. Bir kapıcı kadın sadece kendi kapısının önünü süpürür.

Önünden geçerken tozdan ötürü burnumdan nefes alırım.

Aralık pencerelerden zemin katlara göz gezdiririm. Yeni sulanmış saksı bitkileri, parlak top mermisi kovanları ve zikzak şeklinde döşenmiş, cilalı, ensiz parkeler görürüm.

Bakışlarım bir kiracınıninkiyle karşılaştınca rahatsız olurum.

Bazen bir perdenin ardında bir insan boyu hizasında beyaz bir çamaşır hareket eder: Birileri yıkıyordu.

Kahvemi evimin yanındaki küçük kafede içerim. Çinko tezgâhının kenarları yamulmuş. Duru suyla yıkanan ahşap yer döşemesi yaşını belli eder. Savaştan önce

işler haldeki gramofon duvara çevrilidir. Çalışmadığına göre burada ne işi var, bilinmez.

Patron sevimli bir tip. Manga sırasının sonundaki asker gibi kısa boylu. Takma olan tek gözü gerçeğine o kadar benziyor ki hangisiyle gördüğünü asla kestiremiyorum ve bu da can sıkıcı. Sanırım cam gözüne baktığımda inciniyor.

Bana savaşta sakatlandığına yemin etti oysa daha 1914'te bile sokur olduğunu söylüyorlar.

Adamcağız sürekli şikâyetçi. İşler kesat. Bardakları müşterilerin önünde parlatsa da, "Teşekkürler, bayım; hoşça kalın, beyefendi; kapıyı tutayım," dese de gelen giden yok.

Savaş unutulsun isterdi. 1910 yılını özlüyor.

O zamanlar insanlar dürüstmüş, daha arkadaş canlısıymış herhalde. Ordunun durumu iyiymiş. Güven verirmiş. İnsanlar toplumsal meselelerle ilgiliymiş.

Tüm bunlardan bahsederken iki gözü de –gerçek ve takma olan– yaşıyor ve kirpikleri küçük tutamlar halinde birbirine yapıyor.

Savaş öncesi dönem öyle bir hızla geçmişe gömüldü ki artık sadece anılardan ibaret kaldığına inanamıyor.

Biz de onunla toplumsal meseleleri tartışıyoruz. Bunu çok önemsiyor. Ona göre bu, savaşın kendisini değiştirmedeğinin kanıtı.

Her gün, bizden daha düzenli bir ülke olan Almanya'da dilencilerin olmadığını iddia ediyor. Fransız hükümeti dilenciligi yasaklamalıymış.

"Ama yasak zaten!"

"Haydi canım! Şu ayakkabı bağcığı satan serseriler de neyin nesi! Sizden, benden zengin hepsi."

Didişmeyi sevmediğimden cevabımı kendime saklıyorum. Bir damla sütün kumrallaştırdığı kahvemi dikiyor, ödüyor ve çıkıyorum.

“Yarın görüşürüz!” diye sesleniyor, hâlâ sıcak olan fincanımı sürekli akan ve ancak bodrum kattaki vanadan kesilebilen suyun altına tutarak.

Az ötede bir bakkal var.

Sahibi beni tanır. Öyle göbekli ki önlüğünün önu arkasından kısa kalır. Alabros kesimli saçlarının dibinden kafa derisi görünür. “Amerikan” bıyıkları burun deliklerini tıkar ve burnundan nefes almasını engeller.

Dükânının önündeki sergi dardır – böylesi daha ihtiyatlı. Üzerinde mercimek, kuru erik çuvaları ve şekerleme kavanozları durur. Müşterilerine servis etmek için malı oradan alır ama içeride tartar.

Eskiden, bakkal dükânın eşğinde dikeldiğinde kendisiyle laflardık. Bana ilgimi çeken bir şeyin olup olmadığını sorar ya da harika görüdüğüm konusunda güvence verirdi. Sonra da “yine görüşürüz” anlamına gelen bir işaret yaparak içeri geçerdi.

Günün birinde benden bir kasayı taşımak için yardım istedi. Seve seve yapardım ama oldum olası bel fitiğinden çekinmişimdir.

Kekeleyerek reddettim:

“Gücüm kuvvetim yok, cidden sakatım.”

Bu olaydan beri benimle konuşmuyor.

Sokağımda bir de kasap var.

Karkas etler bir paçasından gümüş rengi çengellere asılı olur. Tezgâhın ortası, merdiven basamakları gibi aşınmıştır. Yağlıkâğdın üzerinde ipli dana bonfileler kanlarını salar. Müşterilerin ayaklarına talaş bulaşır. Parlatılmış terazi ağırlıkları büyüklük sırasına göre dizilmiştir. Bir de demir parmaklıkları vardır, sanki etlerin kaçmasından korkmuşlar gibi.

Geceleri, kırmızıya boyalı bu parmaklıkların arasından vitrinin çıplak mermeri üzerindeki saksı bitkileri görürüm.

Yalnızlık ne güzel ve ne hazin şey! Kendimiz seçtiğimizde nasıl da güzel! Bize yıllarca dayatıldığında nasıl da hazin! Bazı güçlü insanlar tek başınayken yalnızlık çekmez ama ben zayıf olduğumdan arkadaşım yokken yapayalnızım.

Savaş gazisi Victor Bâton, kendine bir arkadaş arıyor. Mütareke yıllarının fakir Paris'inde yalnız bir hayat çok zor. Bâton her gün köhne dairesinden eski püskü kıyafetleriyle çıkarak Paris'in yoksul mahallelerinde, aşevlerinde ve duman altı barlarında o insanı arıyor. Bazen yanılrsa da umudunu yitirmiyor; insan sevgisiz ve yalnız yaşamaya mahkûm olabilir mi?

Emmanuel Bove'un 1924 tarihli ilk romanı *Arkadaşlarım*, Samuel Beckett ve André Gide gibi yazarlara ilham vermiş, artık tekrar hatırlanmayı hak eden bir modern klasik.

"Burjuvazinin öbür ucundaki Proust."

Keith Botsford

#fransizedebiyatı #kayıpklasik #birincidünyasavaşı #yoksulluk #arkadaşlık

 can

canyayinlari.com | [f](#) | [@](#) | [X](#) canyayinlari

roman

ISBN 978-975-07-4238-5

9 789750 742385